

OGI Update No.9 July, 2000

The information bulletin of Organization "Gromadyanska Initsiatyva"(OGI) International
Tel / Fax: +380 44 2538470 E-mail: office@ogii.org Web-page: www.ogii.org

ПРОЕКТ З ТРАНСКОРДОННОГО ЕКОЛОГІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА (ТЕС).
Регіон: Україна - Угорська Республіка.

Вступ

17 – 20 травня 2000 р. в м. Києві Міжнародною організацією "Громадянська Ініціатива" спільно з Програмою Розвитку ООН в Україні проведено четвертий регіональний семінар *"Транскордонне співробітництво з питань практичного вирішення екологічних проблем регіону Україна - Угорська Республіка"*. **Основна мета семінару - ідентифікація екологічних проблем в регіоні та вироблення пропозицій щодо практичного вирішення транскордонних екологічних проблем на межі між Україною та Угорською Республікою.** Робота в цьому напрямку здійснюється у співпраці з Міністерством екології та природних ресурсів України та Державним комітетом України з регуляторної політики та підприємництва.

Починаючи з лютого 1999 р. подібні семінари було проведено для регіонів **Україна - Республіка Молдова, Україна - Російська Федерація та Україна - Румунія.** Виходячи з набутого досвіду в результаті проведення попередніх семінарів, цей семінар мав такі суттєві відмінності:

1. Семінар проводився у формі дводенної тренінг-сесії, дизайн якої розроблено Міжнародною Організацією "Громадянська Ініціатива" з урахуванням досвіду проведення попередніх семінарів та напрацювань Центру ООН по населеним пунктам [UNCHS(Habitat)], Екологічної програми ООН [UNEP] та Центру муніципального менеджменту (Київ).
2. Одним із інструментів для практичного вирішення транскордонних екологічних проблем розглядалась можливість вирішення екологічних проблем у регіоні через розвиток екологічно безпечного підприємництва, в зв'язку з чим запрошено до співпраці також Державний комітет України з регуляторної політики та підприємництва.

Проведення подібних семінарів-нарад планується також між Україною та іншими країнами-сусідами, з якими межує Україна.

Фінансову підтримку проведення вищезазначених заходів надано **Програмою Схід-Схід Міжнародного Фонду "Відродження"** та **Програмою розвитку ООН в Україні.**

Особливістю всіх вищезазначених заходів є те, що

- вони ініційовані громадською (неурядовою) організацією і реалізуються в партнерстві з Програмою розвитку ООН, відповідними державними установами, місцевими органами влади та громадськими організаціями, що є свідченням реалізації в Україні Конвенції про доступ до інформації, участь громадськості в прийнятті рішень і доступ до правосуддя з питань, що стосуються навколишнього середовища (підписана Україною в 1998 р. (Орхус, Данія) та ратифікована Верховною Радою України в 1999 р.);
- результати проведених семінарів планується враховувати при розробці Місцевих планів

дій з охорони навколишнього середовища для відповідних територій.

Інформація про регіональний семінар-тренінг Україна - Румунія подана в [Інформаційному віснику № 8](#) МО "Громадянська Ініціатива" за червень 2000 року.

Двостороння зустріч Україна – Угорська Республіка (17 – 20 травня 2000 р., м. Київ)

Від Угорської Республіки у роботі семінару-тренінгу брали участь Надзвичайний та повноважний посол Угорської Республіки в Україні, представники місцевих органів влади та громадських організацій від прикордонних територій, Центру екологічних досліджень та інших зацікавлених організацій Угорської Республіки.

Від України в семінарі взяли участь представники Міністерства екології та природних ресурсів України, Міністерства економіки України, Державного Комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва, програми "Схід-Схід" Міжнародного фонду "Відродження", ІСАР – програми "Єднання", представники державного управління Мінекобезпеки України в Закарпатській області, а також представники неурядових організацій України.

В якості спостерігачів в роботі семінару брали участь представники Агентства міжнародного розвитку США.

У процесі роботи семінару-наради визначені транскордонні екологічні проблеми, що мають місце на межі між Україною і Угорською Республікою, а також розроблені пропозиції щодо шляхів практичного вирішення цих проблем спільними зусиллями.

РЕЗУЛЬТАТИ

Транскордонні екологічні проблеми

Учасники семінару класифікували існуючі екологічні проблеми за трьома категоріями: I - вода, II - повітря та транспорт, III - ліси та землекористування, і визначили такі невідкладні транскордонні екологічні проблеми в регіоні Україна - Угорська Республіка:

I категорія – ВОДА

1. Наявність джерел забруднень в басейні річок Тиса, Дунай, в т.ч. промисловими та комунальними відходами.
2. Забруднення води внаслідок недосконалості транспортної інфраструктури.
3. Нераціональне водокористування.
4. Відсутність протипаводкових споруд.
5. Стабілізація русла гірських річок.

II категорія – ПОВІТРЯ ТА ТРАНСПОРТ

1. Проблема транскордонного переносу забруднень. Промислове (особливо, транспортне) забруднення повітря.
2. Неконтрольований транспортний коридор.
3. Транспортне навантаження в пунктах переходу державного кордону. Транспортування небезпечних матеріалів.

III категорія – ЛІСИ ТА ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ

1. Неконтрольована вирубка лісів, що призводить до ерозії ґрунтів, порушення хімічного складу та значного зменшення затримки води.
2. Недостатнє відновлення лісонасаджень.
3. Нераціональне землекористування. Знищення рослинного покриву.
4. Відсутність єдиної системи ландшафтного планування.
5. Деградація ландшафтного і біологічного різноманіття.

У результаті обговорення вищезазначених проблем учасниками було визначено такі три найважливіші транскордонні екологічні проблеми:

1. Забруднення води р. Тиса скидами стічних вод промислових підприємств та інших джерел забруднення.
2. Збереження та відновлення цінних природних екосистем регіону Верхньої Тиси.
3. Недосконалість транспортної інфраструктури, що призводить до забруднення навколишнього середовища у прикордонній зоні.

Планування спільних дій

Проблема 1. Забруднення води р. Тиса скидами стічних вод промислових підприємств та інших джерел забруднення.

Потенційна загроза Проблеми 1 для людей та довкілля: неможливість використання води для пиття; забруднення земель під час повеней.

У процесі планування спільних природоохоронних заходів у ході вирішення Проблеми 1 необхідно брати до уваги такі зміни та тенденції

у розвитку громади:

- більша самостійність у вирішенні своїх проблем;
- встановлення соціальних пільг для природокористувачів, що зменшують забруднення;
- підвищення рівня життя; надання пріоритету здорового способу життя;
- постійне підвищення обізнаності населення щодо стану довкілля;
- збільшення вільного часу;
- створення умов для більшої самостійності людей.

в економіці:

- впровадження нових екологічно безпечних технологій;
- збільшення потужності очисних споруд;
- узгодженість екологічних стандартів;
- збільшення матеріальних можливостей для вибору кращих промислових технологій;
- використання відходів;
- поліпшення структури фінансового забезпечення;
- розвиток екотуризму.

у соціальному розвитку:

- екологічна освіта;
- розширення ініціативи громадськості;
- навчання охороні довкілля від дитячих садків до університетів;

- поширення знань щодо охорони довкілля;
- формування підвищення екокультури;
- пропаганда здорового способу життя;
- проведення освітянських кампаній екологічного спрямування через засоби масової інформації.

у політиці:

- реструктуризація екологічної політики у бік впровадження екологічно чистих технологій в управлінні та промисловості;
- удосконалення та узгодженість законодавства;
- залучення недержавних організацій як партнерів до вирішення екологічних проблем;
- підтримка розширення лісонасаджень;
- підвищення вимог до лісгосподарювання.

Переваги екологічно орієнтованого лісгосподарювання:

- поява нових робочих місць;
- підтримка малих та середніх підприємств;
- використання спільних інвестицій та капіталовкладень;
- розширення місцевих ринків;
- екологічно безпечні технології переробки деревини.

Ускладнення та перешкоди на шляху вирішення Проблеми 1, які продиктовані

місцевою інфраструктурою

- недостатня потужність або відсутність каналізації;
- великі райони, що не мають каналізації;
- часті стихійні лиха та інші проблеми, такі як повені, обвали, посуха, зникнення лісів;
- велика кількість потенційних джерел забруднення, які не підключені до систем очищення;
- застаріла технологія виробництва та очищення стічних вод.

інституційною структурою

- традиція централізованого планування "згори вниз";
- відсутність тісних зв'язків між державними організаціями, які мають вести роботу;
- недоступність інформації для потенційних учасників вирішення проблеми;
- брак практичного досвіду міжгалузевого та міжнародного співробітництва;
- відсутність коштів;
- брак сучасних технологій.

Проблема 2. Збереження, відновлення цінних природних екосистем регіону Верхньої Тиси.

Потенційна загроза Проблеми 2 для людей та довкілля: зменшення лісового покриву та деградація екосистем, прогресування зсувних процесів, повеней, зменшення біорізноманіття.

У процесі планування спільних природоохоронних заходів у ході вирішення Проблеми 2 необхідно брати до уваги такі зміни та тенденції

у розвитку громади:

- підвищення рівня життя.

в економіці:

- зростання промислового розвитку регіонів;
- зменшення енергоємності промислового виробництва;
- існування більш досконалих екологічних стандартів та необхідність втілення їх у життя.

у соціальному розвитку:

- поступове підвищення екологічної освіти;
- ширше використання ініціатив громади;
- розвиток малого підприємництва.

у політиці:

- реструктуризація інвестиційної політики на користь ресурсо- та енергозберігаючих технологічних процесів;
- ширша участь громадськості у прийнятті рішень;
- вдосконалення законодавства;
- лобіювання регіональних інтересів.

Ускладнення та перешкоди на шляху вирішення Проблеми 2, які продиктовані

місцевою інфраструктурою

- недостатня потужність або відсутність каналізації;
- часті стихійні лиха та інші проблеми, такі як повені, обвали, посуха, зникнення лісів, морська ерозія;
- втрата сільськогосподарських угідь через урбанізацію та індустріалізацію.

інституційною структурою

- недоступність інформації;
- брак практичного досвіду міжгалузевого співробітництва;
- відсутність збалансованої регіональної політики та державного фінансування.

Проблема 3. Недосконалість транспортної інфраструктури, що призводить до забруднення навколишнього середовища у прикордонній зоні.

Потенційна загроза Проблеми 3 для людей та довкілля: забруднення навколишнього середовища сміттям від автотранспорту, понаднормове шумове забруднення, хвороби.

У процесі планування спільних природоохоронних заходів у ході вирішення Проблеми 3 необхідно брати до уваги такі зміни та тенденції

у розвитку громади:

- перерозподіл соціальних пільг;
- кращий доступ до прибуткових занять;
- більша самостійність людей у вирішенні своїх проблем;
- підвищення зайнятості населення;

- підвищення рівня медичного обслуговування;
- більш високі екологічні потреби населення.

в економіці:

- перевага користування автотранспортом у порівнянні із залізницею;
- підвищення вимог до перевезень;
- прийняття більш досконалих екологічних стандартів;
- підвищення вартості часу;
- можливість контролю вкладених інвестицій.

у соціальному розвитку:

- віддалення місць праці від місць проживання;
- створення нових робочих місць;
- ширше використання ініціатив громади та сучасних технологій.

у політиці:

- реструктуризація інвестиційної політики на користь сфери обслуговування;
- більша участь громадськості у прийнятті рішень;
- посилення лобювання будівництва автошляхів;
- підтримка громадськими організаціями більш екологічних видів палива.

у техніці:

- будівництво шумозахисних споруд.

Ускладнення та перешкоди на шляху вирішення Проблеми 3, які продиктовані

місцевою інфраструктурою

- часті стихійні лиха та інші проблеми, такі як повені, обвали, зникнення лісів,
- "залізна завіса" визначила нерозвиненість транспортної інфраструктури з боку колишнього СРСР;
- відсутність каналізаційних систем;
- відсутність інших соціально-побутових умов та засобів у даному регіоні;
- поганий стан автодоріг.

інституційною структурою

- відсутність дієвих зв'язків між державними організаціями, які мають вести роботу;
- недоступність інформації;
- брак практичного досвіду міжгалузевого співробітництва;
- брак коштів для розбудови даної території.

Потенційні партнери для вирішення вищезазначених проблем:

- представники органів влади;
- ділові кола і громадські організації;
- фахівці, які мають відповідні знання;
- сторони, які мають повноваження приймати важливі рішення;
- сторони, чиїх інтересів може торкнутись робота над вирішенням проблеми;

- фінансово-кредитні установи та інвестори;
- комерційні структури.

Порівняльний аналіз потенціалу місцевих органів влади для вирішення транскордонних екологічних проблем у регіоні

У процесі дослідження учасники семінару зробили порівняльний аналіз дієвості та потенціалу місцевих органів влади щодо вирішення вищезазначених екологічних проблем регіону:

МЕТОДИ ЕКОЛОГІЧНОЇ РОБОТИ	ЧИ ТАК ПРАЦЮЮТЬ ВАШІ МІСЦЕВІ ОРГАНИ ВЛАДИ?			
	Україна		Угорщина	
	ТАК	НІ	ТАК	НІ
Екологічне управління				
1. Рада виступає за профілактичні заходи стосовно екологічної стабільності.	v		v	
2. Рада бере до уваги думку громадян при розробці і виконанні екологічної політики.	v		v	
3. Рада створила союзи органів влади і приватних організацій, щоб розпочати місцеві програми з метою досягнення сталого розвитку.		v	v	
4. Службовці місцевого органу влади проходять навчання ефективній роботі з зацікавленими сторонами.	v		v	
5. Службовці місцевого органу влади мають можливість брати участь у навчанні відповідним навичкам.	v		v	
Водопостачання і відведення стічних вод				
6. Капіталовкладення в обладнання для зберігання, розподілу і очищення води не відстають від потреб громади у воді.		v	v	
7. Немає жодних ознак проникнення солоної води або інших ознак падіння рівня ґрунтових вод через її надмірне викачування.		v	v	
8. Заходи, вжиті для збільшення водопостачання, не завдали шкоди риболовлі нижче за течією річки або іншим галузям місцевої промисловості, що залежать від води.		v	v	
9. Досягається значний прогрес у запровадженні будь-якої місцевої каналізаційної системи (системи, що не забруднюють навколишнє середовище, технології регенерації ресурсів або навіть традиційні системи місцевої каналізації, такі як вигрібні ями і септики).		v		v
10. Міська каналізаційна система розширюється і не відстає від потреби у відведенні стічних вод.		v		v
11. Природне середовище все ще може поглинати стічні води, і тому немає ризику нанести невиправну шкоду природним водним джерелам або виникнення загроз населенню.		v		v
Тверді відходи і їх рециркуляція				
12. Розглядається можливість застосування альтернативних технологій для щоденного збору домашніх відходів, щоб запобігти засміченню і використанню менш екологічно	v			v

чистих методів.				
13. Збільшений натиск на місцеві установи, щоб змусити їх зменшити утворення води і повторно використовувати воду, дозволив досягти значного зменшення об'єму макулатури, відходів пластмас і металобрухту, що звозяться на звалища.	v			v
14. Метан, що утворюється під час розкладу відходів на звалищах, використовується як альтернативне паливо.		v		v
15. Стан звалищ регулярно контролюється, щоб запобігти проблемам, які можуть спричинити запах, пил, паперовий пил, горючі речовини та різноманітні шкідники.	v			v
16. Для спалювання домашніх відходів більше не застосовуються методи, при яких утворюється дим і погані запахи, такі як ручні печі для спалювання сміття.		v		v
17. Приділяється багато уваги використанню палив, одержаних з відходів, або інших перспективних нових технологій як альтернативи зведенню сміття на звалища і спалюванню.	v			v
18. Громадськість гаряче підтримує заходи, спрямовані на зменшення кількості відходів, їх повторне використання і рециркуляцію. Громада розуміє важливість зменшення кількості відходів та їх переробки.	v		v	
19. Використовуються місцеві установки для переробки відходів, щоб уникнути перевезення небезпечних відходів на великі відстані.		v		v
Землекористування і землеустрій				
20. Пропозиції, що стосуються розвитку громади, розглядаються у відношенні їх можливого впливу на навколишнє середовище (наприклад, джерела підземних вод, ландшафт, зараження ґрунту).	v		v	
21. Можливість легко дістатися пішки або доїхати на велосипеді чи громадському транспорті є важливим критерієм оцінки пропозицій розміщення об'єктів громадського використання, промисловості і житла.	v		v	
22. При виборі місця будівництва нового житла пріоритет віддається старим промисловим зонам і засипаним ділянкам.		v		v
23. Зелені насадження в місті зберігаються, а якщо їхня кількість недостатня, висаджуються.	v		v	
24. Нові житлові будинки надають жителям зручну можливість вирощувати городину біля них.	v			v
25. Рада приділяє велику увагу збереженню лісів і збільшенню кількості дерев у місті.	v			v
26. Визначено заповідні зони, а оприлюднені плани їх охорони і збереження виконано.	v		v	
Транспорт				
27. У районах з низькою щільністю населення і в сільських районах, де немає громадського транспорту, існують зручні альтернативи приватному автомобілю (наприклад, спільне користування автомобілем, мікроавтобуси, спільне користування таксі). Користування велосипедами заохочується створенням відповідної інфраструктури (ремонт доріг, велосипедні доріжки).		v		v
28. Існує зручна система приміського сполучення, до		v	v	

станцій якої в населених пунктах можна дістатися пішки або доїхати на автомобілі чи велосипеді.				
29. Значна частка програм фінансування розвитку транспорту більше не віддає перевагу будівництву доріг для персональних автомобілів.		v		v
30. Місцева політика землекористування передбачає велику кількість зручних, безпечних і красивих пішохідних доріжок.		v		v

З даної таблиці видно, що українські та угорські учасники оцінюють потенціал місцевих органів влади дуже схоже - із 30-ти запитань на 19 відповіді співпадають, а саме: 1, 2, 4, 5, 9, 10, 11, 14, 16, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 26, 27, 29, 30.

Стратегія і тактика, що пропонується для вирішення вищезазначених проблем

1. Органам місцевої влади доцільно ініціювати проведення спільних програм чи проектів щодо вирішення цих проблем за участю зацікавлених відомств, установ та організацій, враховуючи рекомендації зацікавлених сторін (зацікавлені сторони: уряд, регіони, області, інвестори, незалежні спеціалісти, будівельники, фінансові контролюючі органи, залізничники, торговці, перевізники, громадські організації).
2. Сформувати спільну управлінську команду з числа потенційних партнерів у вирішенні проблеми.
3. Визначити можливі соціально-економічні наслідки проблеми.
4. Взяти до уваги міждержавні та міжрегіональні програми із створення сучасної інфраструктури прикордонних регіонів.
5. Встановити систему пріоритетів.
6. Провести аналіз пріоритетної проблеми за принципом вартість – ефективність.
7. Сформувати механізм фінансового забезпечення.
8. Розробити відповідний план дій (розробляє управлінська команда).
9. Органам місцевої влади видати відповідні розпорядження для забезпечення виконання розробленого плану дій та інформувати про це населення.

Можливі інституційні перешкоди мобілізації ресурсів.

У результаті обговорення обома сторонами були названі такі основні перешкоди мобілізації ресурсів на місцевому рівні:

- відсутність належного досвіду мобілізації фінансових ресурсів для виконання екологічних проектів;
- недостатня методологічна готовність в обґрунтуванні та підготовці проектів з урахуванням усіх вимог класичного проектного циклу;
- невідпрацьованість технологій реалізації партнерства при підготовці проектів;
- невміння оптимально скористатися наявними власними ресурсами;
- неналагодженість та непрозорість фінансових потоків фінансово-кредитної системи як на національному так і місцевому рівнях;
- відсутність достатніх гарантій від фінансового ризику для донорів та інвесторів;
- недостатня кваліфікація фахівців з питань управління проектами.